

[Moravec / věda a myšlenka falzifikace]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[1997](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[1997](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 17. 7. 1997
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 17. 7. 1997

[Moravec / věda a myšlenka falzifikace]

Moravec opakuje také některé myšlenky Popperovy, zejména pak, že „vědecká theorie je tedy vědeckou pouze tehdy, je-li *vyvratitelná*“ (182). Popperova myšlenka falsifikace je základního významu, pokud znamená kritiku karteziánských představ o vrozených idejích (*ideae innatae*) resp. o apriorních datech rozumu (event. smyslů). Naproti tomu však je dost rozšířena nesprávná interpretace teorie falsifikace, která vyvratitelnost chápe opět empiristicky. Věda není možná ani myslitelná bez předpokladů, které mají nejčastěji konsenzuální charakter, ale které v určité dějinné chvíli nemohou být ani vyvráceny, ani pozitivně ověřovány, a o nichž lze jenom prohlásit, že v určitém vymezeném rámci fungují, tj. že se s nimi dá v takovém rámci relativně úspěšně pracovat. Důraz na rámec je nezbytný právě proto, že veškeré obory přírodních věd mají výrazný charakter abstraktní práce, která si nikdy nemůže dělat nárok na postižení skutečnosti vcelku, ale ani na postižení jednotlivých vnitrosvětých celků. Proto veškeré generalizace, kterou jsou ve vědách nutností a nejčastěji samozřejmostí, mají právě charakter oné nedefinitivnosti a prozatímnosti (tj. mohou být zpochybněny resp. vyvráceny, falsifikovány). To má některé zajímavé rysy. Tak např. nás veškeré zkušenosti přesvědčují o tom, že ani v říši neživého, ani v říši živých bytostí nenajdeme nikdy dvě skutečnosti, které by byly do všech podrobností podobné. Věda ovšem nemůže než usilovat o vymezení jejich typů, variant, druhů, rodů atd., zkrátka o jejich rozškatlukování, nalezení obecných rysů a vlastností atd. Tam však, kde přímé smyslové ověření jednotlivin není možné (např. u atomů, molekul nebo naopak subatomárních částic), fyzikové předpokládají, že žádné individuální rozdíly neexistují. Tento předpoklad momentálně nelze vyvrátit, protože nemáme pro to zatím žádné přiměřené prostředky. Podle zásady, že do vědy nepatří nic, co nelze vyvrátit, nepatří např. myšlenka identity atomů téhož druhu a téhož izotopu do fyziky. To je jenom jeden z mnoha příkladů toho, že ve vědě se fakticky pracuje (a musí pracovat) také s předpoklady a teoriemi, které nejsou nejen verifikovatelné, ale ani falsifikovatelné – alespoň na daném stupni vývoje příslušné vědy. (Zároveň však nelze vyloučit, že pro posouzení platnosti či neplatnosti takových nezbytných teorémů může být kompetentnější jiná vědecká disciplína, eventuelně filosofie jako nikoli-věda.) Mým cílem je jen ukázat, že k vědě nutně náleží také celá řada předpokladů a hypotéz, které momentálně vůbec nedovedeme testovat, ale bez kterých se vědec při své myšlenkové práci prostě neobejde (takže od eventuálního možného vyvrácení musí přinejmenším metodicky abstrahovat).

(Písek, 970717-2.)